

اقتصاد / پایه دهم ^{به نام خدا} رشته علوم انسانی

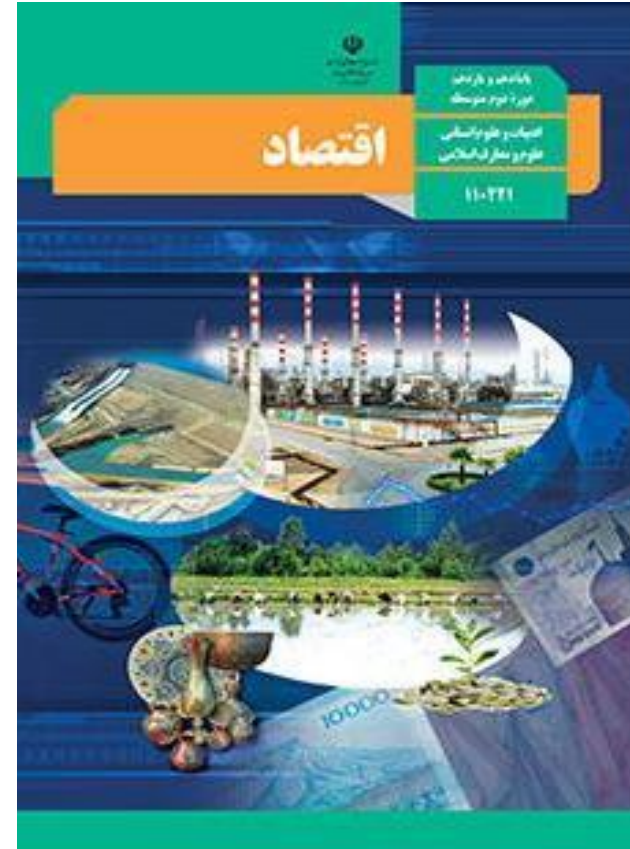
فصل دوم / بازیگران اصلی در میدان اقتصاد

درس هفتم : تجارت بین الملل

دبیرستان استعدادهای درخشان علامه حلی زابل

دبیر: مهدی رضایی

درس هفتم
تجارت بین الملل

صفحات ۶۷ تا ۸۰ کتاب درسی

موارد مهم درس گذشته:

نقش دولت در اقتصاد

به عنوان یکی از بازیگران اصلی میدان اقتصاد

وظایف دولت در
عرصه اقتصاد

جایگاه دولت در جریان چرخشی درآمد

ابزارها و منابع تأمین مالی دولت

تجارت بین الملل

شرکت ها و دولت هایی که خارج از مرزهای ما زندگی می کنند

کالا ← دارای ملیت

تجارت بین الملل

کالاهایی که تمام مراحل تولید در یک کشور

کالاهایی که مراحل مختلف تولید آن ها در چند کشور

کالا

کالاهای چند ملیتی

محصولاتی که از فناوری های پیشرفته بهره می برند

چرا تجارت با دیگر کشورها مهم است؟

✓ یکسان نبودن منابع و عوامل تولید در کشورها

✓ یکسان نبودن کشورها از نظر دسترسی به فناوری

✓ تفاوت های اقلیمی و آب و هوایی میان کشورها

این عوامل باعث می شود تا تولید یک محصول در کشوری به صرفه باشد و در کشور دیگر، صرفه اقتصادی نداشته باشد و همین اختلاف، پایه پده - پستان دو کشور یا صادرات و واردات را تشکیل می دهد

بیشتر بدانیم

بندر سیراف از پر رونق‌ترین بنادر ایران در دوران‌های مختلف تاریخی بوده است. این بندر سه هزار ساله در بخش مرکزی شهر کنگان در میان تمام باستان‌شناسان از شهرت

بالایی برخوردار بوده است. سیراف، در طی اعصار مختلف دروازه تجاری ایران به بسیاری از مناطق جهان مانند هند، چین و آفریقا به شمار می‌رفته است و همین موضوع سبب شده بود این شهر آباد و ثروتمند پر از خانه‌های اشرافی با تزیینات گچی و چوبی، مساجد کوچک و بزرگ و حتی سیستم فاضلاب و لوله‌کشی‌های سفالی باشد. به منظور تأمین آب شرب بندر، حوضچه‌هایی ساخته شده بود که آب باران را جمع‌آوری می‌کرد. دخمه‌ها یا برج خاموشان سیراف نیز از مهم‌ترین دیدنی‌های این بندر است؛ مکانی که زرتشتیان، مردگان خود را در آنجا رها می‌کردند. تنها دخمه ایران که به شکل خانه ساخته شده نیز در بندر سیراف واقع شده و به مقبره کوروش مشهور است.

روی نقشه ایران

توان تولیدی منطقه یا کشوری را در مقایسه با منطقه یا کشور دیگر، تغییر میدهد و موجب میشود تولید یک محصول نسبت به محصولی دیگر « **مقرون به صرفه تر** » شود

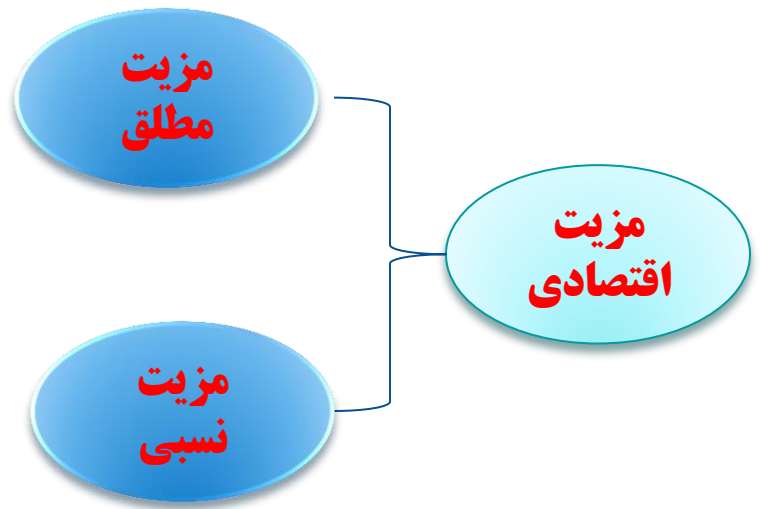
یکسان نبودن منابع و عوامل تولید در کشورها
یکسان نبودن کشورها از نظر دسترسی به فناوری
تفاوت های اقلیمی و آب و هوایی میان کشورها

**مزیت
اقتصادی**

**مزیت
مطلق**

به کارگیری همه عوامل تولید با اشتغال کامل		کالا
پوشاک	غذا	کشور
۳۰ واحد	۶۰ واحد	ایران
۷۰ واحد	۴۰ واحد	برزیل

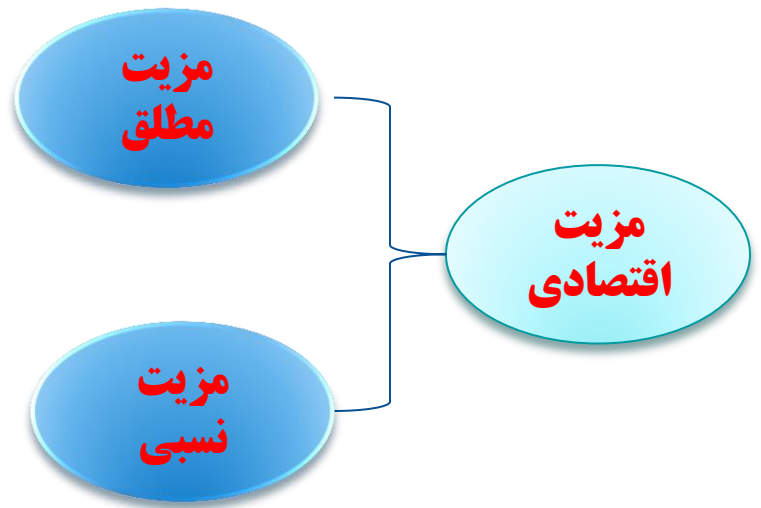
در این وضعیت بهتر است کشورها در محصولی که مزیت دارند، تخصص و تمرکز یابند و محصولات خود را با یکدیگر مبادله کنند.

به کارگیری همه عوامل تولید با اشتغال کامل		کالا
پوشاک	غذا	کشور
۳۰ واحد	۶۰ واحد	ایران
۷۰ واحد	۴۰ واحد	برزیل
۱۰ واحد	۲۰ واحد	کنیا

اگر کشوری در تولید یک کالا نسبت به سایر کشورها از برتری در تولید و سود و کمی هزینه برخوردار باشد، اصطلاحاً در تولید آن کالا مزیت مطلق دارد. به عبارت دیگر مزیت مطلق یعنی اگر دو کشور به یک اندازه از نیروی کار، سرمایه و دانش فنی برخوردار باشند، یکی از آنها بتواند در مقایسه با دیگری بیشترین مقدار محصول را تولید کند

مزیت نسبی یعنی برتری یک کشور در تولید یک محصول در مقایسه با تولید محصول دیگر در همان کشور

پیامدهای عدم رعایت مزیت مطلق و مزیت نسبی

اگر اصل مزیت‌های مطلق و نسبی رعایت نشود؛ اولاً از منابع و سرمایه‌ها به بهترین نحو ممکن استفاده نمی‌شود که به نوعی هدر رفت آنها محسوب می‌شود (چراکه منابع کمیاب هستند) ثانیاً با تولید محصولات کمتر و بی‌کیفیت‌تر، رفاه جامعه کاهش می‌یابد. صادرات کالاها به تولیدکنندگان اجازه می‌دهد تا محصولات خود را در بازارهای بزرگ‌تری به فروش برسانند و همچنین به منظور رقابت با تولیدکنندگان دیگر، به تلاش بیشتر برای تولید بهتر و کارآمدتر وادار شوند.

دولت ها و تجارت بین الملل

با وجود منافع قابل توجهی که تجارت بین الملل برای کشورها دارد؛ اما در عمل دولت های گوناگون با روند تجارت بین الملل یکسان برخورد نکرده اند. یک کشور ممکن است با مشکلات خاص خود مواجه باشد و کشور همسایه اش، مشکلات و مسائل متفاوتی داشته باشد. همچنین آرمان ها و چشم اندازهای سیاسی و اجتماعی و فرهنگی کشورها ممکن است تفاوت های قابل توجهی داشته باشد. همین امور موجب می شود تا دولت ها در طول تاریخ و در شرایط گوناگون، برخوردهای گوناگون و گاه متعارضی با مسئله تجارت بین الملل داشته باشند.

دولت ها و تجارت بین الملل

گاهی دولت‌ها برای حمایت از صنایع داخلی خود و کاهش وابستگی اقتصادی به کشورهای دیگر، تعرفه‌های گوناگونی بر واردات برخی از کالاها وضع می‌کنند

گاهی در جهت گسترش روابط اقتصادی شان با کشورهایی که دیدگاه‌های نزدیک سیاسی با یکدیگر دارند، پیمان‌های تجاری وضع می‌کنند و تعرفه‌ها را کاهش می‌دهند. مجدداً ممکن است با بروز اختلافات سیاسی یا اقتصادی، تعرفه‌ها را برقرار کنند و پیمان‌های قبلی را نقض کنند.

حفظ منافع ملی کشورها

سازمان های بین المللی (پیمان های تجاری)

با هدف تنظیم روابط اقتصادی و تجاری بین کشورها

بانک جهانی

صندوق
بین المللی پول

سازمان
تجارت جهانی

پیمان تجارت آزاد (نفتا)

آمریکا یکی از بدعهدترین ها

مهم ترین موارد نقض پیمان های تجاری توسط آمریکا در دوران اخیر

توافق آب و هوایی پاریس

Asia Pacific

توافقنامه آسیا - پاسفیک

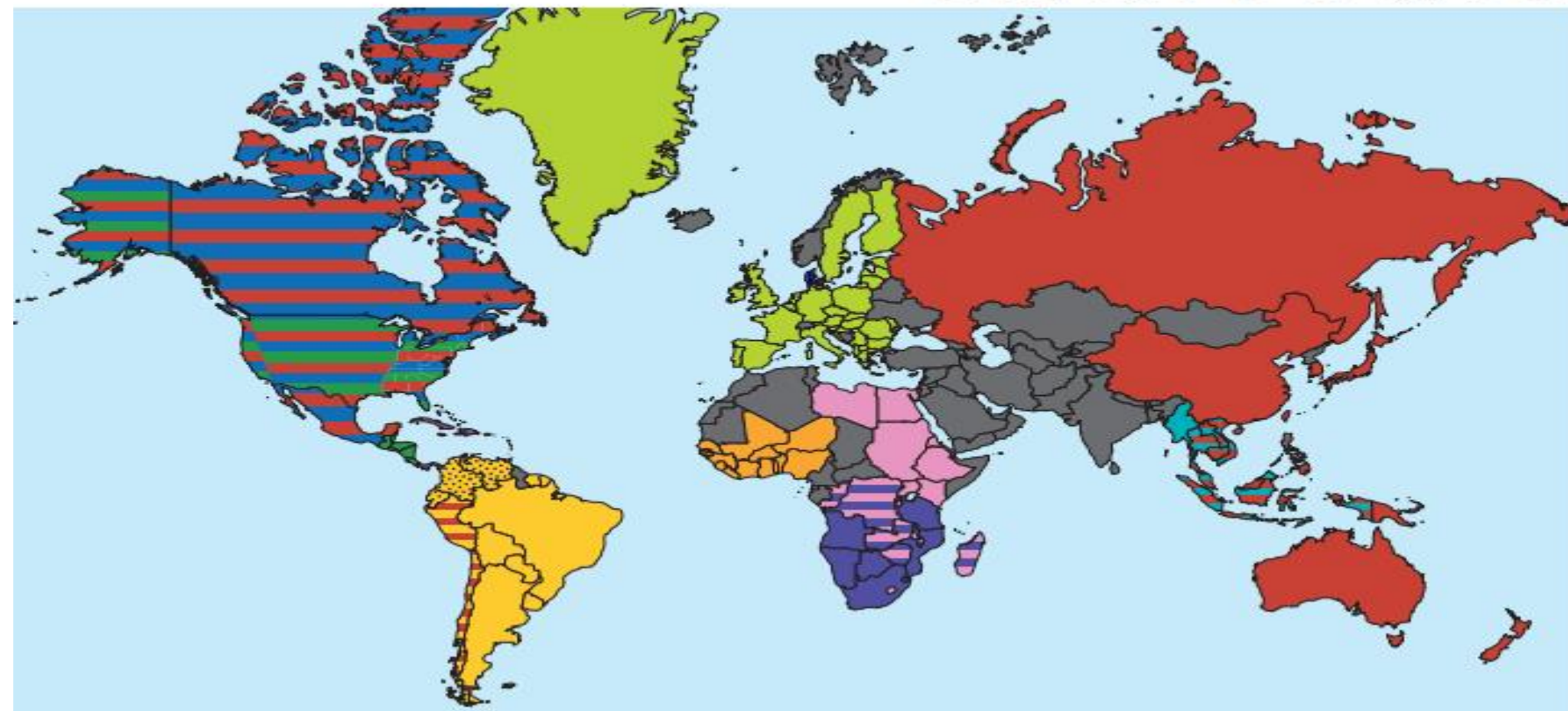

پیمان جهانی سازمان ملل برای بهبود وضعیت مهاجران و پناهندگان

توافق برجام

برخی از پیمان‌های تجاری در جهان

اتحادیه ملل جنوب شرقی آسیا ASEAN	همکاری اقتصادی آسیا پاسفیک APEC
انجمن اقتصادی ایالت‌های غربی آفریقا ECOWAS	انجمن توسعه آفریقای جنوبی SADC
انجمن و بازار مشترک کارائیب CARICOM	بازار مشترک آفریقای شرقی و جنوبی COMESA
بازار مشترک جنوبی MERCOSUR	اتحادیه اروپا EU
پیمان تجارت آزاد جمهوری دومینیکن ایالات متحده آمریکای مرکزی CAFTA-DR	پیمان تجارت آزاد آمریکای شمالی NAFTA

جنگ‌های تجاری و تحریم‌های اقتصادی

هرچند تجارت خارجی و تمرکز بر مزیت‌های مطلق یا نسبی دارای مزایای فراوانی است؛ اما باید در نظر داشته باشیم که این فعالیت گروهی، به قدرت و استقلال اقتصادی کشور، آسیبی نزند. در غیر این صورت تمام مشکلاتی که کشورهای وابسته دارند، کشور ما را نیز دربر می‌گیرد. **جنگ‌ها و تحریم‌های اقتصادی** قرن‌های اخیر و رفتار خودخواهانه برخی کشورها موجب شده است تا اقتصاددانان به اهمیت خودکفایی در برخی از تولیدات داخلی و عدم وابستگی برای تأمین آنها از خارج تأکید کنند. وابستگی در تأمین کالاهای راهبردی و ضروری مثل دارو، غذا و محصولات کشاورزی، حوزه انرژی (مثل نفت و انرژی هسته‌ای و انرژی‌های نو) و صنایع نظامی و دفاعی می‌تواند موجب بهانه‌جویی و سلطه رقیب یا دشمن و نهایتاً ضعف و وابستگی کشور شود.

زندگی عموم انسان‌ها در جامعه شهری به‌خاطر تخصص‌گرایی و تولید براساس مزیت، اقتصادی تک‌محصولی است

در فضای جهانی، اقتصاد تک‌محصولی، اقتصادی شکننده و آسیب‌پذیر است؛ زیرا

در مواقع بحرانی، امکان تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری مقابل تکانه‌ها، مشکلات و تحریم‌ها را ندارد.

در صورتی یک کشور می‌تواند به وضعیت استقلال و استحکام اقتصادی نزدیک شود

❖ **راههای تأمین کالاهای وارداتی یا بازارهای فروش کالاهای صادراتی خود را**

گوناگون کند.

❖ **از وضعیت تک‌محصولی فاصله بگیرد**

❖ **با خلق مزیت‌های جدید اقتصادی امکان تأمین برخی نیازهای مهم و اساسی را**

در داخل کشور فراهم کند.

❖ **به علم و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان توجه بیشتری داشته باشد**

جنگ های تجاری و تحریم های اقتصادی ← ضرورت تعامل قدرتمند با دیگران

و خلق مزیت های جدید، در جهت افزایش استقلال و اقتدار اقتصادی

بین بهره برداری از مزیت های موجود از سویی

دست به
انتخاب بهینه

عواملی مانند

- ✓ موقعیت رقبا و میزان اعتمادی که به آنها داریم
- ✓ موقعیت صنایع داخلی
- ✓ منابع و امکانات طبیعی و انسانی
- ✓ وضعیت بازار و قیمت ها

بستگی دارد.

شیوه تعامل بازیگران میدان اقتصاد و مسئله نظام های اقتصادی

تعامل مطلوب بازار و دولت در نظام های گوناگون اقتصادی، پاسخ هایی متفاوت دارد

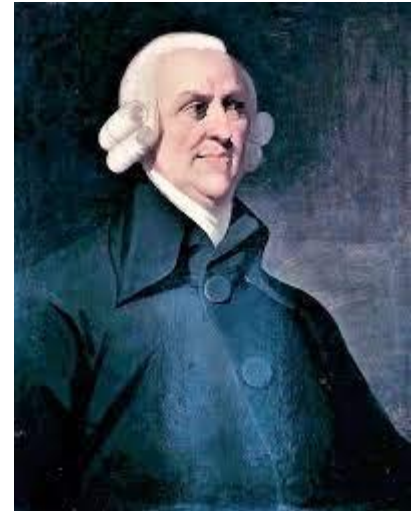
این پاسخ ها معمولا با توجه به مسئله : مالکیت و همچنین شیوه مدیریت و میزان اختیارات و محدودیت های هر کدام از بازیگران تعیین می شود.

نظرات و عملکردهای گوناگونی که در این مسئله وجود دارد، باعث پدید آمدن نظام های اقتصادی گوناگون شده است.

طرفداران اقتصاد بازار آزاد

- بازیگر اصلی در میدان اقتصاد، بازار است و رقابت آزادانه در بازار باعث می شود تا اقتصاد کارایی بیشتری داشته باشد.
- از حاکمیت عرضه و تقاضای بازار بر اقتصاد دفاع می کنند و بر این باوراند که دولت ها باید کمترین دخالت را در اقتصاد داشته باشند
- قیمت های بازار به خودی خود تعیین می شود و هیچ محدودیت بیرونی نباید بر سازوکار تعیین قیمت وضع کرد.
- همچنین از ایده آزادی تجارت خارجی و کاهش تعرفه ها نیز دفاع می کنند
- بیشتر طرفداران اقتصاد بازار آزاد از مالکیت خصوصی دفاع کرده و سرمایه را مهمترین عامل در رونق اقتصادی می دانند.
- کسانی که پول بیشتر یا قدرت خرید بالاتری داشته باشند، حق تصاحب بالاتری به دست می آورند و می توانند کالاها و منابع تولید بیشتری را از آن خود کنند و بر ابزارها و روشهای تولید مسلط شوند.
- در اقتصادی که بازار آزاد حاکم است، این تصاحب بیشتر، هیچ مرزی جز رقابت ها و قیمت هایی که در بازار تعیین می شود ندارد. به این ترتیب نظامی از تعاملات اقتصادی شکل می گیرد که در آن سرمایه حاکمیت دارد و قواعد رفتاری را تعیین می کند.

سرمایه داری

- بسیاری از سوسیالیست ها معتقدند پیروی از اقتصاد بازار آزاد و سیاست عدم مداخله و سرمایه محوری، منجر به تسلط سرمایه دارها بر اقتصاد شده و در پی آن اقشار ضعیف و محروم، در بند استثمار آنها گرفتار می شوند.
- تفکر سوسیالیسم بر خلاف تفکر سرمایه داری بر مالکیت اشتراکی تأکید دارد.
- آنها بر این باوراند که سرآغاز همه ظلم ها، مالکیت خصوصی است و از اینرو باید احزاب با مالکیت خصوصی مبارزه کنند
- و دولت ها موظف اند با قرار دادن قوانینی سختگیرانه بر مالکیت و سرمایه اندوزی، جلوی ظلم و ستم سرمایه دارها را بگیرند و از اقشار ضعیف حمایت کنند.
- علاوه بر سوسیالیست ها نظام مارکسیسم نیز بر مالکیت اشتراکی تأکید دارد.
- کارل مارکس، اقتصاددان، فیلسوف و جامعه شناس آلمانی تبار قرن نوزدهم، نقش اصلی را در ایجاد شرایط عادلانه اقتصادی نه به دولت می دهد و نه به بازار.
- او معتقد است تنها طبقه ای که می تواند علیه فسادهای ساختاری سرمایه دارها قیام کند و اوضاع را به سوی نقطه مطلوب تغییر دهد، طبقه ستمدیده کارگران است.
- نیروی حیات اقتصادی، ناشی از کار مولد است و از اینرو، کارگران تنها طبقه ای هستند که حق دارند سازوکارهای حاکم بر میدان بازی اقتصاد را به اختیار و آگاهی خودشان، تعیین کنند.

نظام اقتصادی اسلام

- از یک سو، نقش کار مولد و مفید را به عنوان زیربنای نظام اقتصادی مطلوب می پذیرد و از سویی دیگر، با مالکیت بی حد و مرز و اقتدار مطلق سرمایه دارها که از طریق بازار آزاد اعمال می شود موافق نیست
- در اقتصاد اسلامی، افراد آزادند که در چارچوبی اخلاقی و بر اساس قوانین شرعی و عقلی، به فعالیت اقتصادی بپردازند و به میزان کار و تلاشی که می کنند مالکیت پیدا کنند.
- با این حال افزایش ثروت افراد نباید موجب اختلافات طبقاتی شود و به سخن دیگر افزایش رفاه اقتصادی یک نفر مقید به افزایش رفاه اقتصادی دیگران است.

- در این نظام اقتصادی نه سرمایه اصل است، نه آزادی بازار
- نه دخالت دولت و نه حتی حکومت طبقه کارگر
- آنچه مبنای تعاملات اقتصادی را تعیین می کند، عدالت و توازن اجتماعی است
- می توان نظام اقتصاد اسلامی را نظام اقتصادی عدالت بنیان نامید.

یکی از نظریه پردازان مهم نظام اقتصاد اسلامی، شهید سید محمدباقر صدر است. ایشان در کتاب اقتصاد ما، به دقت، اجزای نظام اقتصاد اسلامی را ترسیم و تشریح نموده است.

در سناه خدا باشید

مهدی رضایی

آبان ماه ۱۴۰۰